

Орлова Н. В.
доцент кафедри економіки та підприємництва
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-290-9-28>

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА НЕПЕРЕДБАЧУВАНOSTІ

Події останніх років в Україні, пов'язані з війною та пандемією, суттєво вплинули на ситуацію в економіці, виробництві та суспільному житті нашої країни. Зростання ВВП у 2021 році на 3,2 % змінилося падінням в 2022 р., за попередніми оцінками Мінекономіки, на 32 %. І хоча ці цифри більш помірні, ніж прогнозувалося (Світовий банк прогнозував скорочення української економіки за результатами року на 4-5 %, МВФ – на 35 %, а український уряд – на 30–50 % в залежності від ситуації на фронті), такий показник річного падіння болісно позначився на всіх сторонах життєдіяльності української держави.

За оцінками Київської школи економіки, станом на листопад 2022 року внаслідок російського вторгнення тільки прямі втрати – житлових будинків, промислових підприємств, інфраструктури – становлять понад 135,9 млрд доларів [1]. Як зазначив В. Гєсць майже рік тому у доповіді на засіданні Президії НАН України, «незворотні втрати промислового потенціалу сягають 30 %. Значна кількість підприємств, на які припадає близько третини промислового потенціалу, скоротили свою діяльність через втрату чи ускладнення доступу до сировинних ресурсів та ринків збуту, через вимушену міграцію промислово-виробничого персоналу. Загострилися проблеми ринку праці та кадрового забезпечення промисловості, є значний дисбаланс у зайнятості та нестача місць прикладання праці» [2, с. 32].

Скорочення та зупинка діяльності багатьох підприємств була пов'язана з низкою проблем:

- втрата виробничих активів;
- відсутність доступу чи повна втрата сировинних ресурсів;
- логістичні проблеми у зв'язку зі зруйнованими автошляхами, відсутністю можливості транспортування вантажів морським шляхом,

зміною логістичних ланцюгів та викликаного цим збільшення часу транспортування, росту витрат та формування нового документообігу;

- значне скорочення робочої сили за рахунок внутрішнього та зовнішнього переміщення населення;

- зміна обсягу та структури купівельного попиту, потреби у використанні цілого ряду послуг.

Перспективи розвитку економічної діяльності, бізнес-активності та економічних настроїв цілком залежать від макроекономічної ситуації. Давати економічні прогнози на поточний рік досить складно, оскільки залишається дуже багато невідомих факторів, які безпосередньо не залежать від України.

Державний бюджет на 2023 рік передбачає зростання ВВП на 3,2 %, МВФ очікує зростання української економіки на 1 % за рахунок стабілізації та пожвавлення економічної діяльності в районах, що не знаходяться в зоні активних бойових дій, зниження інтенсивності війни та збереження доступу до зернового коридору. Світовий банк очікує в поточному році зростання українського ВВП на 3,3 %, Європейський банк реконструкції та розвитку – на 1 %. Але, незалежно від конкретних цифр, однозначним є висновок про необхідність розробки невідкладних заходів для виходу України на траєкторію пожвавлення економічної життєдіяльності. Розвиток підприємництва, реалізація бізнес-ідей значною мірою сприяють успішному відновленню господарського комплексу в поствоєнний період.

Ще у перші місяці війни українська влада закликала підприємців, які знаходяться на безпечних територіях, повертатися до роботи. Бізнес, сплачуючи податки, наповнює державний бюджет, забезпечує економічних суб'єктів товарами та послугами, надає домогосподарствам робочі місця.

В умовах турбулентності зовнішнього середовища сталий розвиток виробництва потребує суттєвих змін в організації системи взаємодії держави та суб'єктів підприємницької діяльності, зміни акцентів в плануванні бізнес-процесів, пошуку нових форм забезпечення конкурентоспроможності продукції. Результатом цієї трансформації у довгостроковому періоді має стати підвищення ефективності виробництва, посилення конкурентних переваг продукції на зовнішніх ринках, відбудова економіки на технологічно нових засадах. Сьогодні багато українських дослідників, аналізуючи вектор післявоєнного відновлення економіки, роблять акцент на реіндустріалізації та

інтеграції української економіки в світові ланцюги створення вартості. Тобто на тих моментах, що виділялися і в період мирного розвитку.

Але для цього потрібна поступова реалізація декількох етапів відродження національної економіки. Як справеливо зазначає В. Ємець, «на першому етапі (до 2025 року) держава має розробити та запропонувати дієвий механізм залучення наявних у її розпорядженні виробничих потужностей та наукових установ до промислового відновлення, а також запропонувати у форматі державно-приватного партнерства долучення приватних підприємств, що можуть бути інтегровані до виробничих ланцюгів» [3, с. 53].

Безумовно, фінансова допомога з-за кордону – чи не основний чинник відродження української економіки. Спираючись на ті фінансові кошти, можна розраховувати у середньостроковій та довгостроковій перспективі на відновлення на новій техніко-технологічній базі таких галузей, як металургійна, хімічна, залізорудна промисловість. Але на першому етапі державі треба максимально сприяти відбудові інфраструктурних об'єктів навіть залучаючи механізм їхньої націоналізації для якнайшвидшого відновлення чи форми приватно-державного партнерства.

Крім того, увага має бути зосереджена на розбудові галузей з невисокою органічною будовою капіталу, де потрібні менші початкові інвестиції та обіг коштів здійснюється у більш короткі терміни, ніж у капіталомістких галузях. Це такі галузі, як сільське господарство, харчова промисловість, легка промисловість та певні сектори послуг, як ІТ.

Література:

1. Київська школа економіки назвала прямі збитки інфраструктури України від війни. URL: <https://espreso.tv/kiivska-shkola-ekonomiki-nazvala-priyami-zbitki-infrastrukturi-ukraini-vid-viyni> (дата звернення: 15.02.2023).

2. Геєць В. М. Про оцінку економічних втрат України внаслідок збройної агресії РФ: Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 30 березня 2022 року. *Вісник Національної академії наук України*. 2022. № 5. С. 30–38.

3. Ємець В. В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: загальні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 7–8. С. 51–56.